

Педагогічна освіта

УДК : 378.011.3-051:796(477.82)(043.5)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15235331>

**Модель формування національної ідентичності та патріотизму в
професійній підготовці майбутніх педагогів**

Наталія Григорівна Денисенко

доктор пед. наук, Заслужений вчитель України, декан факультету початкової
освіти та фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської
обласної ради, м. Луцьк, проспект Волі, 36, 43000,
e-mail: ndenysenko@lpc.ukr.education,
ORCID - <https://orcid.org/0000-0001-5730-0221>

Артем Іванович Смолюк

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної
педагогіки, психології та методики початкової освіти, Комунальний заклад вищої
освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі 36,
м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43010,
e-mail: asmolyuk@lpc.ukr.education,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6615-741X>

Галина Миколаївна Голя

викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та
інформаційних технологій, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький
педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк,
Волинська обл., Україна, 43033,
e-mail: hholya@lpc.ukr.education,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6529-7296>

Ірина Володимирівна Чемерис

викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик, педагог соціальний Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43010, e-mail: ichemerys@lpc.ukr.education,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0767-8813>

Олег Анатолійович Казмірчук

викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, завідувач відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43010, e-mail: okazmirchuk@lpc.ukr.education,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7223-1016>

Прийнято: 07.04.2025 | Опубліковано: 17.04.2025

***Анотація.** У статті представлено авторську модель формування національної ідентичності та патріотизму у процесі професійної підготовки майбутніх учителів нового покоління. Актуальність дослідження зумовлена сучасними викликами українського суспільства, що потребують педагогів із високим рівнем національної свідомості, активною громадянською позицією та здатністю формувати в учнів цінності патріотизму.*

Модель має чітку структуру, що включає цільовий блок, чотири функціональні блоки та систему індикаторів ефективності. Цільовий блок визначає стратегічну мету – виховання майбутнього вчителя як носія національної ідентичності, патріота та відповідального громадянина, здатного формувати відповідні цінності у своїх учнів. В основі моделі лежать чотири ключові напрями: усвідомлення значущості національної ідентичності

для професійного становлення педагога, специфіка формування патріотизму у студентів-педагогів, ефективні методи та засоби патріотичного виховання, а також основні виклики у процесі становлення національної свідомості майбутніх учителів.

Оцінка ефективності моделі ґрунтується на семи індикаторах, серед яких ключовими виявлено п'ять: зростання рівня знань студентів про видатних особистостей української історії, культури та мистецтва; активізація їхньої участі у заходах, спрямованих на збереження та популяризацію культурної спадщини; розширення практики зустрічей із борцями за незалежність України та учасниками російсько-української війни; посилення зацікавленості майбутніх учителів у національно-мистецьких традиціях; формування відповідального ставлення до духовно-моральних цінностей українського народу.

Дієвість моделі підтверджено анкетним опитуванням серед студентів Луцького педагогічного коледжу, результати якого свідчать про високий рівень національної свідомості майбутніх учителів. Зокрема, 77% респондентів ототожнюють національну ідентичність із усвідомленням своєї належності до нації, 89,5% вважають її важливими складовими збереження традицій та мови, а 41,2% наголошують на необхідності активної громадянської позиції педагога.

На основі отриманих даних розроблено рекомендації щодо вдосконалення патріотичного виховання в системі підготовки педагогів нового покоління, зокрема для викладачів фізичної культури, початкової школи та вихователів дошкільної освіти. Запропонована модель сприяє формуванню конкурентоспроможного, відповідального та свідомого вчителя, здатного виховувати покоління українців із чітко визначеними національними цінностями.

Ключові слова: *національна ідентичність, патріотизм, підготовка педагога нового покоління, заклад вищої освіти, учитель початкових класів, вчитель фізичної культури, вихователь дошкільного закладу, модель, Нова*

українська школа, освітні компоненти історико-культурного спрямування, фахові методики.

Model for forming national identity and patriotism in the professional training of future educators

Natalia Denysenko

Doctor of Pedagogical Sciences, Dean of the Faculty of
Primary Education and Physical Culture, Institution of Higher Education "Lutsk
Pedagogical College" of Volyn Regional Council, Lutsk, Voli avenue, 36, 43000,
e-mail: ndenysenko@lpc.ukr.education,
ORCID - <https://orcid.org/0000-0001-5730-0221>

Artem Smoliuk

Candidate of Pedagogical Science, Senior Lecturer, Department of General
Pedagogy, Psychology and Methodology of Primary Education, Institution of Higher
Education "Lutsk Pedagogical College" of Volyn Regional Council, *Lutsk, Voli avenue*,
36, Voli Ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43033,
e-mail: asmolyuk@lpc.ukr.education,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6615-741X>

Halyna Holya

Teacher of the Department of Natural Sciences and Mathematics, Worldview
Education and Information Technologies, Municipal Institution of Higher Education
"Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 36 Voli Ave., Lutsk,
Volyn region, Ukraine, 43033, e-mail: hholya@lpc.ukr.education,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6529-7296>

Iryna Chemerys

Lecturer of the Cycle Committee of School, Preschool Pedagogy, Psychology and Methods, Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council, Voli Ave, 36, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010,
e-mail: ichemerys@lpc.ukr.education,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0767-8813>

Oleg Kazmirchuk

Lecturer of the Social and Artistic Disciplines Cycle Commission, Head of the Department of Primary and Preschool Education and Information Technology, Institution of Higher Education “Lutsk Pedagogical College” of Volyn Regional Council, Lutsk, Voli avenue, 36, Voli Ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43033,
e-mail: okazmirchuk@lpc.ukr.education,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7223-1016>

Abstract. *The article presents an authorial model for forming national identity and patriotism in the process of professional training of new-generation teachers. The relevance of the study is determined by the contemporary challenges of Ukrainian society, which require educators with a high level of national consciousness, an active civic position, and the ability to instill patriotic values in students.*

The model has a clear structure that includes a target block, four functional blocks, and a system of efficiency indicators. The target block defines the strategic goal—educating future teachers as bearers of national identity, patriots, and responsible citizens capable of fostering corresponding values in their students. The model is based on four key directions: awareness of the significance of national identity for a teacher's professional development, specifics of patriotism formation among pedagogical students, effective methods and tools for patriotic education, and the main challenges in developing national consciousness among future educators.

The effectiveness of the model is assessed using seven indicators, five of which are identified as key: an increase in students' knowledge of outstanding figures in Ukrainian history, culture, and art; greater participation in activities aimed at preserving and promoting cultural heritage; expanded practice of meetings with independence fighters and participants of the Russo-Ukrainian war; heightened interest of future teachers in national artistic traditions; and the formation of a responsible attitude toward the spiritual and moral values of the Ukrainian people.

The model's effectiveness is confirmed by sociological research among students of Lutsk Pedagogical College, which demonstrates a high level of national consciousness among future teachers. Specifically, 77% of respondents associate national identity with awareness of their belonging to the nation, 89.5% consider it an essential component of preserving traditions and language, and 41.2% emphasize the necessity of an active civic position for educators.

Based on the obtained data, recommendations have been developed to improve patriotic education within the training system for new-generation teachers, particularly for physical education instructors, primary school teachers, and preschool educators. The proposed model contributes to forming a competitive, responsible, and conscious teacher capable of raising a generation of Ukrainians with clearly defined national values.

Keywords: *national identity, patriotism, training of new-generation educators, higher education institution, primary school teacher, physical education teacher, preschool teacher, model, New Ukrainian School, educational components of historical and cultural orientation, professional methodologies.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливого значення набувають питання національної ідентичності та патріотизму. Глобалізаційні процеси, інформаційна війна, військові загрози та суспільні трансформації вимагають формування свідомих, відповідальних громадян, здатних відстоювати національні цінності та працювати на благо держави. У цьому контексті надзвичайно важливою є роль педагогів, адже саме вони закладають основи національної самосвідомості у молодого покоління. Тому проблема формування національної ідентичності та патріотизму у процесі підготовки майбутніх учителів є актуальною та потребує ґрунтовного дослідження.

Національна ідентичність охоплює усвідомлення особистістю своєї належності до певної етнокультурної спільноти, прийняття її історичних традицій, мови, цінностей та норм. Вона є невід'ємною складовою громадянської самосвідомості й базисом для формування патріотизму – активного почуття любові до Батьківщини, готовності діяти задля її розвитку та захисту. В освітньому просторі національна ідентичність та патріотизм формуються як у процесі навчання, так і через виховні заходи, особистий приклад педагогів, соціокультурне середовище.

Таким чином, дослідження особливостей формування національної ідентичності та патріотизму у процесі підготовки майбутніх освітян є надзвичайно актуальним. Воно має не лише теоретичне, але й практичне значення, оскільки результати можуть бути використані для вдосконалення навчальних програм, методичних матеріалів та виховних підходів у закладах вищої педагогічної освіти.

Метою дослідження є моделювання системи формування національної ідентичності та патріотизму у процесі підготовки майбутніх педагогів, визначення ефективних педагогічних підходів, методик та освітніх технологій, що сприяють вихованню свідомих, відповідальних вчителів, здатних передавати

патріотичні цінності учням. У межах цієї мети визначено кілька взаємопов'язаних завдань.

По-перше, дослідити значущість національної ідентичності у професійному становленні вчителя, зокрема її вплив на педагогічну свідомість, світоглядні орієнтири та здатність учителя бути носієм і передавачем національних цінностей у шкільному середовищі.

По-друге, проаналізувати особливості формування патріотизму у студентів педагогічних спеціальностей, зокрема механізми інтеграції патріотичних ідеалів у професійну ідентичність молодого вчителя, враховуючи соціально-культурний контекст та виклики сучасної України.

По-третє, окреслити та обґрунтувати ефективні педагогічні підходи, методи й засоби, що сприяють вихованню патріотичних переконань, емоційної залученості та громадянської відповідальності у студентів-педагогів.

По-четверте, здійснити емпіричну перевірку ефективності запропонованої моделі шляхом проведення дослідно-експериментальної роботи, зокрема визначити рівень сформованості національної ідентичності та розуміння патріотизму серед майбутніх учителів, а також виявити фактори, що впливають на цей процес у межах практичного впровадження моделі на базі педагогічного коледжу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах найскладнішого для всіх українців часу – повномасштабної війни росії проти України – усе більшої актуальності набуває проблема національної ідентичності дітей і молоді, зокрема формування у молодого покоління почуття спільної відповідальності за долю української держави. В умовах війни, постала гостра потреба у переосмисленні попереднього досвіду та реалізації системних заходів, спрямованих на зміцнення національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Це передбачає формування нового покоління українців, орієнтованих на національні та європейські цінності.

Сьогодні Українська держава та її громадяни перебувають у центрі подій, які мають надзвичайно важливе значення для визначення не лише майбутнього країни, але й долі її сусідів та загального світового порядку. В умовах викликів і загроз, одночасно з перспективами розвитку та значними змінами в політичній, економічній та соціальній сферах, головним пріоритетом стає розробка нової стратегії виховання. Ця стратегія має бути багатовекторною системою, що відіграє ключову роль у майбутньому розвитку України, забезпечуючи її суверенітет, територіальну цілісність і інтеграцію в європейське співтовариство.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за природу як за національне багатство, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України [5].

Сучасна підготовка майбутніх учителів вимагає впровадження ефективних методик і технологій, що сприятимуть розвитку їхньої національної свідомості та громадянської відповідальності. Зокрема, це стосується використання інноваційних педагогічних підходів, інтеграції національно-патріотичного виховання у навчальні дисципліни, залучення студентів до волонтерської та громадської діяльності, створення освітнього середовища, що сприяє вихованню патріотичних почуттів.

Закон України «Про освіту» трактує національну ідентичність та патріотизм як складові виховання, спрямованого на формування особистості, яка: усвідомлює свою належність до Українського народу, його історії, культури, традицій; виявляє повагу до національних, культурних, духовних цінностей України; є патріотом України, відчуває відповідальність за долю держави та суспільства; бере участь у розбудові незалежної і демократичної України. Зокрема, стаття 1 Закону визначає патріотизм як «ціннісне ставлення особистості до Батьківщини, її історії, культури, національних багатств». Стаття 6 Закону серед принципів державної політики у сфері освіти визначає виховання патріотизму, поваги до національних, культурних, духовних, історичних цінностей України, її державного устрою, державної символіки, захисту незалежності і територіальної цілісності України. Стаття 23 Закону, яка регулює права та обов'язки здобувачів освіти, передбачає їхній обов'язок поважати державні символи України, національні, культурні, духовні цінності Українського народу [9].

Науковці наголошують, що процес формування національної ідентичності є комплексним і багатограним. Він включає когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти, які мають бути інтегровані у систему професійної підготовки педагогічних кадрів. У цьому контексті важливо дослідити, яким чином сучасна освіта може сприяти розвитку патріотизму серед студентів педагогічних спеціальностей, які чинники впливають на цей процес та які методики є найбільш ефективними для досягнення цієї мети.

Дослідники освітніх трансформацій розглядають цю проблему у різних аспектах. Так у працях видатного українського педагога В. Сухомлинського, розглядаються ключові аспекти патріотичного виховання, роль особистого прикладу вчителя та значення історичної пам'яті у навчальному процесі [13]. І. Бехом (2020) досліджено психологічні та педагогічні засади формування патріотизму в освітньому середовищі. Автор акцентує увагу на інтеграції

національних цінностей у навчальний процес, роль учителя у формуванні громадянської свідомості молоді [1]. У дослідженнях С. Гончаренко (2019) проаналізовано освітні методики формування національної самосвідомості в майбутніх педагогів. Автор пропонує впровадження міждисциплінарного підходу, що сприяє вихованню патріотизму через поєднання історії, літератури та громадянської освіти [2]. В. Кремень (2021) аналізує виклики та можливості для розвитку національної ідентичності в умовах впливу глобалізаційних процесів, розглядає роль учителя як носія культурних та історичних традицій України [3]. У наукових розвідках Л. Масол (2022) міститься огляд сучасних стратегій патріотичного виховання, використання етнопедагогічних технологій у роботі з майбутніми педагогами та інтеграцію культурно-історичного компоненту в навчальні програми [7]. В. Олійник (2021) акцентує увагу на важливості громадянської освіти у процесі підготовки вчителів як інструменту для формування національної ідентичності. Автор пропонує педагогічному загалу програму виховання громадянської свідомості у студентів педагогічних спеціальностей [8]. Н. Табаченко (2020) наголошує на необхідності залучення соціокультурного досвіду у процес підготовки педагогів, використання краєзнавчих матеріалів, народознавства та культурного контексту для зміцнення національної ідентичності [14]. Г. Дідич вважає національну свідомість і самосвідомість фундаментальним феноменом, який сприяє розвитку всіх потенцій і можливостей особистості [4].

Ми поділяємо думку науковців про те, що формування національної ідентичності та патріотизму в майбутніх учителів – це надзвичайно важливий аспект педагогічної освіти, адже саме вони виховуватимуть наступні покоління свідомих громадян України.

З огляду на сучасні виклики та суспільні трансформації, процес формування освітнього середовища переходить на якісно новий рівень, інтегруючи в собі всі аспекти виховання та навчання особистості, здатної не

лише професійно реалізуватися, а й активно відстоювати національні цінності та ідентичність.

Система національно-патріотичного виховання у коледжі включає чотири структурні блоки, що дають змогу чітко визначити мету, завдання, індикатори, методологічні підходи, принципи, змістові компоненти, форми, методи, засоби, етапи реалізації, організаційно-педагогічні умови, критерії оцінювання, показники ефективності та рівні сформованості патріотичних якостей. Проаналізуємо окремі блоки моделі.

Цільовий блок моделі включає індикатори і мету (формування національної свідомості, патріотизму та громадянської відповідальності майбутніх учителів у освітньому середовищі закладу вищої освіти) та *завдання*:

1. Мотивувати майбутніх учителів до усвідомлення важливості національної ідентичності у професійній діяльності.
2. Стимулювати студентів до розвитку ключових компетентностей, спрямованих на виховання патріотизму та збереження українських традицій.
3. Інтегрувати активні методи навчання та багатовекторні засоби виховання для поглиблення розуміння історико-культурної спадщини.
4. Забезпечити доступ до інформаційних ресурсів для самостійного вивчення національної історії та культури через використання хмарних сервісів, інтерактивних платформ (Google Classroom, Zoom, PREZI, VideoScribe) та електронних бібліотек.

Дозволимо собі представити окремі блоки авторської моделі.

Блок 1. *Важливість національної ідентичності для вчителя*

- Учитель – провідник національної ідеї. Від його особистої позиції та переконань залежить, якими виростуть його учні.
- Формування громадянської свідомості. Майбутні педагоги мають усвідомлювати власну роль у розбудові держави.

– Володіння культурним кодом нації. Знання історії, традицій, символів та цінностей України допомагає вчителю ефективно передавати ці знання учням.

Блок 2. *Особливості формування патріотизму у майбутніх учителів*

Формування патріотизму у студентів педагогічних спеціальностей має включати:

– Освітні компоненти – вивчення Історії Української державності та її культури, мови, традицій, правознавства.

– Практичний компонент – участь у громадських ініціативах, волонтерській діяльності, наукових дослідженнях національної тематики.

– Психолого-педагогічний компонент – розвиток вміння передавати патріотичні цінності учням через власний приклад та методи навчання [3].

Блок 3. *Методи та засоби формування патріотизму у студентів-педагогів*

– Включення курсів з національно-патріотичного виховання (наприклад, «Історія української державності», «Громадянська освіта» та ін.).

– Проведення освітніх заходів (дискусії, круглі столи, конференції з патріотичної тематики).

– Залучення до національних та волонтерських проєктів (участь у допомозі військовим, підтримці дітей-переселенців).

– Робота з ветеранами, громадськими діячами (зустрічі, майстер-класи, спільні проєкти).

– Використання мистецтва та культури (перегляд фільмів, вивчення української літератури, музики, символіки).

– Практичні навчальні проєкти (дослідження культурної спадщини, створення освітніх матеріалів про Україну).

Блок 4. *Виклики у процесі формування національної ідентичності у майбутніх учителів*

– Глобалізаційні виклики – вплив іноземної культури, мовної асиміляції.

– Наслідки радянського минулого – досі існують стереотипи, які можуть впливати на світогляд студентів.

– Інформаційна війна – російська пропаганда та дезінформація, які потрібно вміти критично аналізувати.

– Необхідність розвитку креативних підходів – класичні методи навчання можуть не завжди бути ефективними для сучасної молоді.

Практично-прикладна складова змістового блоку моделі системи забезпечується наявністю певних індикаторів. У цьому контексті пропонуємо основні напрямки роботи по формуванню національної ідентичності та патріотизму, які реалізовуємо зі студентами Луцького педагогічного коледжу в межах вивчення освітніх компонентів історико-культурного спрямування та позааудиторної роботи відповідно до індикаторів ефективності:

Індикатор 1. Збільшення відвідуваності здобувачам освіти закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції Українського народу.

Напрямки роботи для досягнення Індикатора 1 включають наступні заходи:

1. Організація та проведення екскурсій Луцьким замком та підземеллям.

2. Екскурсії до Музею військової техніки, де уже представлені експонати російсько-української війни.

3. Театралізована екскурсія частиною старого міста та створення атмосфери «живої історії» через драматичні виступи, костюми та діалоги.

Відвідування історико-культурних пам'яток є унікальним інструментом для виховання патріотизму, збереження історичної пам'яті та чудовою можливістю глибше пізнати історію і культуру та розуміти, як вона впливає на сучасний світ.

Індикатор 2. Підвищення серед здобувачів освіти рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, провідних діячів культури та мистецтва.

З цією метою організовано та проведено:

1. Документальну хроніку «Той, хто розбудив кам'яну державу», присвячену 85-й річниці від дня народження В. Чорновола.
2. Лекцію-форум «Шлях до Незалежності», присвячену 350-й річниці від дня народження Гетьмана України Пилипа Орлика.
3. Перегляд документального фільму «Да Вінчі», присвячений життю та героїзму Дмитра Коцюбайла – воїна-сучасника, який став символом української незламності та опору.

Індикатор 3. Проведення зустрічей здобувачів освіти з борцями за незалежність України у ХХ столітті, ветеранами та учасниками російсько-української війни.

1. Організація благодійницької акції з нагоди Дня захисника та захисниці України для воїнів, що перебувають на реабілітації у Медичному центрі реабілітації для учасників бойових дій. У форматі щирої розмови про головне бійці ділилися своїми роздумами, почуттями та емоціями, які проживали на полі бою. Жваво обговорювали сучасні реалії, жартували, давали поради, навіть підспівували до болю знайомі слова пісень. Зустрічі такого формату дають усвідомлення того, що ми повинні забезпечувати нашій армії міцний тил – кожен у свій спосіб, але з максимальною самовіддачею, так, щоб це наближало ПЕРЕМОГУ.

Індикатор 4. Збільшення кількості здобувачів освіти, які беруть участь у заходах, спрямованих, на відзначення пам'ятних дат та популяризацію духовно-моральних цінностей українського народу.

З цією метою організовано щорічну участь здобувачів освіти у міських акціях та урочистостях серед яких:

1. Вшанування пам'яті героїв Революції Гідності під час поминального віче на Театральному майдані міста .

2. Акція «Ланцюг єднання» із нагоди відзначення Для Соборності України.

3. Тематичні кураторські години-пам'яті на тему: «Україна – територія Гідності та Свободи»; «Герої не вмирають. Вони живуть стільки, скільки їх пам'ятають...».

Такі заходи сприяють утвердженню в молоді ідеалів свободи і демократії, вшануванню патріотизму й мужності громадян, які стали на захист демократичних цінностей, прав і свобод людини.

Індикатор 5. Популяризація та збереження культурної спадщини та культурних цінностей України.

Реалізовуємо через:

1. Семінар-практикум «Втрачені пам'ятки культури і мистецтва під час війни» на якому розмірковували над взаємозалежністю культури та історії українського народу, аналізували руйнування культурних та мистецьких пам'яток у східних областях нашої держави та визначали роль та значення всесвітньої організації ЮНЕСКО у збереженні та відновленні зруйнованого.

2. Відроджуємо культурні традиції українського народу через виготовлення старовинного традиційного для нашого регіону воскового віночка «Весільний восковий віночок. Яка його доля».

3. Популяризація українських традицій через писанкарство. Знайомство із елементами театральної педагогіки під час театралізації п'єси Олени Пчілки «Марусина ялинка» яка є актуальною у наш час, адже: передає незламний дух українців і вчить нас цінувати та берегти своє - українське.

4. Організовано арт-лекцію «Сучасне українське мистецтво» у Музеї сучасного українського мистецтва Корсаків, адже вивчення сучасного мистецтва неможливе без реального споглядання картин, експонатів та інсталяцій. А тема російсько-української війни відчувається крізь полотна по-особливому гостро.

Індикатор 6. Підвищення рівня поінформованості громадян про сутність держави, демократії та верховенства права, прав і обов'язків громадян.

Круглий стіл «Громадянське суспільство – фундамент ідеальної держави». Учасники заходу в інтерактивній формі обговорили особливості державотворення та роль у ньому громадян, з'ясували, як зародилося громадянське суспільство, та визначили основні фактори формування активної громадянської позиції.

Індикатор 7. Проведення інформаційно-просвітницьких і виховних заходів та кампаній із питань військово-патріотичного виховання

1. Невід'ємний елемент підготовки свідомого громадянина, здатного до активної участі у житті країни є спортивне орієнтування. А національно-патріотична складова стала важливою частиною навчання, сприяючи вихованню молоді в душі любові до рідної землі, відповідальності та витривалості.

2. Семінар-практикум «Спорт в культурі нації» не лише познайомив здобувачів освіти із національними видами спорту, а й дав змогу отримати практичний досвід застосування елементів національних видів спорту у майбутній професійній діяльності.

Оцінювально-коригувальний етап передбачає моніторинг ефективності реалізованих заходів. Повторне опитування студентів для оцінки рівня національної самосвідомості. Внесення коректив у навчальні плани та виховні програми.

Очікувані результати реалізації моделі.

Короткострокові результати: зростання зацікавленості студентів питаннями української історії та культури; підвищення активності студентів у волонтерських і патріотичних проєктах; покращення обізнаності про національних героїв і визначні події історії України.

Довгострокові результати: формування нового покоління вчителів, які є носіями української національної ідентичності; створення традиції

патріотичного виховання у закладі; виховання громадянської відповідальності та активної життєвої позиції у майбутніх педагогів.

Для перевірки ефективності запропонованої моделі формування національної ідентичності та патріотизму майбутніх учителів було проведене опитування здобувачів освіти. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради серед студентів-бакалаврів факультетів коледжу (всього 65 осіб).

На констатувальному етапі дослідження визначався рівень сформованості національної ідентичності випускників коледжу, їх розуміння патріотизму та фактори, що впливають на цей процес.

Результати дослідження.

Для перевірки дієвості моделі проведено опитування серед здобувачів освіти факультетів Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Аналіз отриманих даних засвідчив, що 77% респондентів визначають національну ідентичність як усвідомлення своєї належності до нації, 89,5% вважають її складовими дотримання традицій та мови, а 41,2% наголошують на важливості активної громадянської позиції. Виявлено, що 67,7% студентів оцінюють власний рівень патріотизму як високий, 22,4% – як середній, 3,9% – як низький, а 6% не визначилися з відповіддю.

Дослідження дозволило виокремити основні фактори, що впливають на формування національної ідентичності: родина та виховання (48,5%), навчання у коледжі (44,3%) та особистий життєвий досвід (7,2%). Також 87,9% респондентів зазначили, що національно-патріотичні аспекти мають бути інтегровані в освітній процес підготовки майбутніх педагогів.

У межах дослідження з'ясовано, що найбільш ефективними методами патріотичного виховання в школі є використання історичних і літературних джерел (56%), залучення до волонтерської та громадянської діяльності (27,7%)

та проведення виховних годин, присвячених історії України (16,3%). Водночас 61,4% опитаних вважають, що сучасна освіта достатньо сприяє формуванню патріотизму серед учнів, 28,5% оцінюють її вплив як частковий, а 10% вважають недостатнім.

Позитивним є той факт, що 90,6% майбутніх педагогів висловили готовність особисто впроваджувати елементи національно-патріотичного виховання у своїх заняттях. Запропоновано конкретні рекомендації щодо вдосконалення патріотичного виховання для вчителів фізичної культури, початкової школи та вихователів дошкільної освіти, зокрема:

Для вчителів фізичної культури було запропоновано:

1. Впровадження національних видів спорту – організація секцій та змагань із козацького двобою, бойового гопака, українських народних ігор (наприклад, «Пліч о пліч» та ін.).

2. Проведення патріотичних флешмобів – акції на підтримку ЗСУ, спортивні марафони, присвячені героям України.

3. Патріотичні спортивні змагання – організація турнірів, присвячених пам'яті Героїв Небесної Сотні та сучасних воїнів-захисників.

4. Впровадження військово-спортивних елементів – смуги перешкод у стилі військових тренувань, стройова підготовка, основи тактики та орієнтування на місцевості.

5. Взаємодія з військовими – залучення ветеранів та військовослужбовців для проведення майстер-класів, лекцій чи спільних тренувань.

Для вчителів початкової школи:

1. Казки, легенди та історії про героїв України – інтерактивні заняття, присвячені видатним особистостям і подіям.

2. Виготовлення національної символіки – творчі завдання (малювання, аплікації, ліплення), спрямовані на популяризацію державної символіки.

3. Пісенні та театральні заходи – виконання патріотичних пісень, інсценізації українських народних казок та історичних подій.

4. Проєкт «Моя мала Батьківщина» – дослідження історії рідного міста чи села, знайомство з місцевими героями.

5. Волонтерські ініціативи – участь у акціях допомоги військовим (виготовлення листівок, малюнків, оберегів).

Для вихователів дошкільної освіти:

1. Ігри з національним колоритом – використання народних або авторських рухливих ігор для знайомства дітей із традиціями.

2. Знайомство з державними символами – вивчення гімну у формі гри, пояснення значення прапора й герба.

3. Розповіді про рідний край – казки та легенди про Україну, її природу та народних героїв.

4. Українська музика й танці – ранкові руханки під народні пісні, навчання елементам українських танців.

5. Формування любові до рідної мови – використання українських народних казок, віршів, прислів'їв у щоденному спілкуванні.

Результати дослідження підтвердили ефективність розробленої моделі, що поєднує теоретичне осмислення проблеми, практичні методики її впровадження та емпіричну перевірку. Запропонований підхід сприяє комплексному формуванню національної ідентичності майбутніх педагогів, що, у свою чергу, створює передумови для виховання патріотично налаштованого молодого покоління.

Отже, вчитель фізичної культури відіграє важливу роль у національно-патріотичному вихованні молоді. Він має бути не лише фахівцем у своїй галузі, а й справжнім наставником, який формує у школярів любов до Батьківщини, повагу до національних традицій, відповідальність за власне здоров'я та готовність до захисту своєї країни. Такий педагог повинен бути активним,

дисциплінованим, володіти високими морально-етичними якостями, надихати своїм прикладом і вміти мотивувати учнів до самовдосконалення. Важливим аспектом його діяльності є використання національних ігор, військово-спортивних змагань, занять із домедичної підготовки, що сприяє розвитку фізичної витривалості, сили духу та командного духу.

Вчитель початкової школи, своєю чергою, має бути універсальним фахівцем, який поєднує різні методики навчання, створює комфортне середовище для гармонійного розвитку дитини та прищеплює любов до знань. Досягти успіху у навчанні молодших школярів можна завдяки інтеграції таких дисциплін, як математика, літературне читання, природознавство, мистецтво та фізична культура. Наприклад, через математичні ігри можна розвивати логічне мислення, а читання українських казок і легенд сприяє вихованню патріотизму. Вивчення природи допомагає дітям усвідомити важливість екологічної свідомості, а заняття мистецтвом розвивають креативність та емоційну чутливість. Поєднання цих напрямів дає змогу сформувати всебічно розвинену особистість, яка цінує національні традиції, поважає інших і прагне до знань.

Висновки. Отримані результати підтверджують актуальність і необхідність національно-патріотичного виховання у системі підготовки майбутніх педагогів. Виявлено високий рівень усвідомлення студентами важливості патріотизму та національної ідентичності, а також їхню готовність активно впроваджувати відповідні методи у свою професійну діяльність. 90,6% майбутніх педагогів висловили готовність особисто впроваджувати елементи національно-патріотичного виховання у своїх заняттях. Вважаємо, що патріотичне виховання – це стратегічний напрям освіти. Формування національної свідомості та любові до Батьківщини є ключовим завданням сучасної школи, особливо в умовах війни. Важливо створювати систему виховання, яка поєднує традиції, сучасні методи та активну громадянську позицію. Для ефективної реалізації цього напрямку необхідно підходити

комплексно. Ефективне патріотичне виховання можливе лише при поєднанні навчальних, позакласних, спортивних та творчих активностей. Важливо залучати до цього процесу вчителів різних спеціальностей, батьків, громаду та ветеранів. Доцільно запроваджувати різні підходи до виховання залежно від віку дитини. Для дошкільнят важливо закладати любов до рідної мови, традицій, культури через гру та казки. Учням початкової школи необхідно розповідати про видатних українців та історію, тоді як старші школярі можуть активно долучатися до волонтерства, зустрічей із військовими та науково-дослідницької роботи. Актуальним напрямком є «Патріотизм через дію», а не лише слова. Формування громадянської позиції має йти через практичні ініціативи: благодійні акції, підтримку ЗСУ, екскурсії до місць пам'яті, дослідницькі проекти про рідний край. У цьому контексті учителі всіх спеціальностей відіграють важливу роль у вихованні патріотизму, адже можуть мотивувати дітей через власний приклад, знання та активну громадянську позицію. Інтерактивні технології, квести, флешмоби, медіапроекти та використання цифрових платформ допоможуть зробити патріотичне виховання більш цікавим та ефективним для сучасних дітей. Усі ці заходи сприятимуть формуванню національної свідомості, гордості за свою країну та підтримці патріотичного духу серед дітей різного віку.

Отже, формування національної ідентичності та патріотизму у майбутніх учителів – це комплексний процес, який поєднує освітню, практичну та громадянську складові. Важливо, щоб майбутні педагоги не лише знали історію та культуру України, а й вміли передавати ці знання своїм учням через сучасні, цікаві та інтерактивні методи. Розроблена нами модель патріотичного виховання дозволяє не лише формувати національно свідомого вчителя, а й створює передумови для виховання покоління, здатного відстоювати національні інтереси та зберігати культурну спадщину України.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Патріотизм як основа національної свідомості в сучасних умовах. *Психолого-педагогічні дослідження*. 2020. №4. С. 15-28.
2. Гончаренко С. У. Національна ідентичність у педагогічному вимірі. *Освіта і суспільство*. 2019. №2(34). С. 45-60.
3. Громадянська освіта та методика її навчання : Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / за загал. ред. Т. В. Бакка, Т. В. Мелешенко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 320 с.
4. Дідич Г. С. Теоретичні основи формування національної самосвідомості особистості. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 170. С. 57–60.
5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення 23.03.2025)..
6. Кремень В. Г. Освіта і національна ідентичність в умовах глобалізації *Вища школа*. 2021. №5. С. 3-12.
7. Масол Л. М. Національно-патріотичне виховання в системі загальної середньої освіти. *Педагогічний дискурс*. 2022. №1(45). С. 98-110.
8. Олійник В. В. Національна ідентичність та громадянська освіта: взаємозв'язки у підготовці педагогічних кадрів. *Педагогіка і психологія*. 2021. №4. С. 23-35.
9. Про освіту Закон України. 2017. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (дата звернення 23.03.2025).
10. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», (наказ № 1225 від 29.08.2024 р.) Міністерства освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення 24.03.2025).

11. Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді» : постанова Верхов. Ради України від 23 лют. 2017 р. № 908-VIII Київ, 2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908> (дата звернення: 05.04.2025).

12. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 №286-р «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки». URL : <https://surl.li/nrdant> (дата звернення 05.04.2025).

13. Сухомлинський В. О. Виховання патріотизму у школі. Вибрані педагогічні праці. Київ: Освіта, 2018. С. 120-137.

14. Табаченко Н. В. Соціокультурний аспект формування національної ідентичності у майбутніх учителів. *Гуманітарний журнал*. 2020. №3. С. 75-88.

15. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (від 30.09.2019 №722/2019). URL : <https://surl.li/vtkrey> (дата звернення 05.04.2025).